

982.

TOPIC:

HISTORY OF NAKABUTA.

INFORMANT:

PENIELI NACULE,

(MALE 60 YEARS)

PLACE OF ORIGIN:

NAKABUKA NOKONOKO

NADROGA.

PLACE OF INTERVIEW:

TABANIVONO.

DATE:

FEBRUARY 1985

INVESTIGATOR:

WILLIE DARI.

TR

Mai na gauna o ya, e dua na qase i liu, e a basika mai vei ratou na yavusa Seniuci. E tiko mai liu i cake o ya. Basika yani o ratou na turaga ni Tabanivono oqo, basika yani i cake o ya, e sa mani qai lewa kina o koya, me sa lai tara na nona i tikotiko i cake. O koya me sa tiko ga i ra sobu o ya, me sa na maroroi koya tiko. Ia na Turaga oqo, e Turaga ni Beqa, e lako sara mai Beqa o koya na Turaga oqo, e ra a liu mai e na vanua oqo. Ia, oti o ya, sa mani vakabau sara na lewa o ya, sa lai tiko i cake na qase oqo, o Tagi Manulevu. Sa mani lai basika kina o ya, o koya na luvena na qase oqo o Orisi Tetei. E watina e dua na yalewa ni Narata, e na tikina makawa o Vunua. E yavusa levu na yavusa oqo, na vanua e basika mai kina.

-- Na vanua e basika mai kina o koya na marama oqo?

Io. Mai basika o ya, sucu o Tere'i, mate o tinana. Ia sa mani vaka wati tale o Tere'i, taura kina e dua na marama ni Nabiavaya. E na neitou yavusa oqo. Basika sara kina e liu, o Naduri, ko ratou sa taukei tiko ni Tabanivono e na gauna e dai. Io, taraya sara na luvei Tarai oqo, o Epeli Turukawa Nakabuta. Na nona kawa o Naduri, nona kawa o Nakabuta.

-- E tolu na luvena?

Io, na i katolu ni luvena, o Masilivaliva, o Apenisa Degei. Sa mani wase kina na nodratou giko. A sa mani tawase kina i kea, baleta na gauna oqo, e sa gauna dede toka. E sa sega ni rawa meu na vakatomika mai na gauna e donumaka na gauna o ya. Baleta keitou sega ni kila tiko, ni na tauri na ka oqo. Ia, ratou sa mani wase kina, ia o ratou sa mani lai tiko i na koro makawa Rawaicake, o ratou mai tiko e na dua na vanua levu i loma o ya. E ratou a tiko mai kina i liu, o ratou mai Awai, vata kei na tacidratou o ya o Naduri. Sa mani gole o vaqo i Nakabuta, sa mani lai vakai tikotiko i cake. Sa qai mani wase kina na nodratou tiko o ratou oqo. Ratou mani lai bulia e dua na yavu ni nodratou vale i kea, sa ratou mani lai tawase kina. O koya e qase vei iratou, e gole i cake oqo. Sa mani keitou tiko i ra, o ratou tiko sara i cake. Na vanua e ra tiko kina o ya, e veivono tu, ko e kedratou i cavuti tu. E dua tiko na vale o ya. O tacina, e tiko ga i loma, e yacani vanua tiko o ya, o Vanua Levu. E tiko na noqu koro i loma, o koya e lai tiko sara yani i ra. Qo, sa mani yacadratou tiko ni kua, a tokatoka tu i liu, o Vanua Levu, ni kua, sa yacadratou tiko o

Qalia. Sa mani lakolako tiko o ya, o koya e Turaga vei iratou qo, baleta na noqu i tubutubu o au, e ratou basika mai i vale oqo, ia qo na koro au tu kina oqo, e nodratou koro o ratou na yavusa Nubu, o Nakabuta. Sa qai ratou mani vakadigia o ratou oqo, me tukuni vei iratou, me ratou sa mai tiko i kea. Ko o ratou gona oqo, o ratou oqo. Sa mani vakadonui vei ratou, o ratou na tiko mai muri sobu o ya, e ratou sa qai veisolisoli. Ni oti, sa mani qai lako na qase oqo, na yaca mai na nodratou kawa o ya, e se vaka bula kawa tikoga e na gauna oqo. O koya e taravi koya. O koya e liutaki ratou tiko, ni ratou sa yaco mai, ni sa lako mai na nodratou i lakolako, e sa mai tawana na koro oqo. Baleta na noqu i tubutubu e a basika ga mai vei ratou. Keitou sa mani biuta maikina na koro o ya, sa mani tukuna o koya, keitou sa na mai tiko i ke. Ia ni ra ratou sa voleka mai i baravi, sa mani tukuna o koya, na neitou qele e sa tu ga mai wai o ya. Ia, ratou sa mani gole mai kina, oti o ya, ratou mani kacivi mai kina o ratou oqo, me ratougole mai kina.

- ' biu laiivi na neitou waqa me vaka ni sa makawa ka keitou sa na waraka tale edua na waqa vou me keitou kauta ki Viti. Sa qai tukuni me keitou cakacaka tiko mada ki vanua vei iratou na Carpenters. Sa qai keitou cakacaka tiko kina meyacova sara sa caka oti na waqa vou oqo. Ia na neitou caka caka tiko koya keitou saumi tiko me vaka ni keitou lako tiko vakacakacaka. Sa qai tukuni ni keitou sa na lako ena Siga Tabu me keitou sa lesu tale ki waqa. Keitou laki vakavodo kau ki waqa ka sa toso tu ena i lakolako ki Viti.
- Me vaka ni ko sa tukuna oti na tadra edau vakaibalebale tu e rawa ni ko vakamacalataka na tikina oqo?
Me ~~vaka~~ niu sa tukuna oti ni dua e tadra e dua ena yaco dina sara ga ya nodra vakasama na noda qase mai liu ka sa dau caka sara ga kina edua na yaqona.
- Ia kevaka e sega ni dua e cakava na yaqona?
Ena yaco sara ga vakaidina na tadra ko ya.
- E dua talu beka na ka ko via tukuna ka sa bera ni ko talanoa taka?
Sa rairai kena levu ga koya sa kena levu.

VINAKA VAKALEVU.